

СТАРА БУГАРСКА И СРПСКА КЊИЖЕВНОСТ

(Герхард Подскалски, *Средњовековна теолошка књижевност у Бугарској и Србији (865-1459)*, Институт за теолошка истраживања, Београд, 2010)

Велики подухват Института за теолошка истраживања јесте објављивање студије Герхарда Подскалског *Средњовековна теолошка књижевност у Бугарској и Србији*, у преводу Тијане Топин и Дејана Аничића. Како и сам аутор у предговору српском издању каже, оно је, за разлику од њемачког оригинала, исправљено у низу мањих омашки текста и фуснота и допуњено у библиографском дијелу.

Књига је у првом реду писана за западну читалачку популацију, која због непознавања словенских језика, није у могућности да средњовјековне текстове чита у оригиналу. У томе и јесте допринос ове књиге – да се православна духовност учини познатијом на западу и да се више укључи у општу културну историју свијета и средњег вијека. Међутим, увијек постоји опасност да неки ставови, који су изнијети заживе као општа правила и да читалац који нема могућности за шире дубље бављење овом проблематиком ове ставове прихвата као готове одговоре за сва питања. И ова књига није имуна на такву врсту опасности. Књига је посвећена двојници националних светитеља Бугарске и Србије, светим монасима Јовану Рилском и Сави Немањићу.

Студија је подијељена на неколико сегмената од којих уводни дио ближе одређује тематику истраживања и постојеће стање у науци када је у питању бугарски и српски средњи вијек, затим други дио у којем је дат историјски преглед развоја старе бугарске и српске књижевности, трећи или главни дио, који је посвећен родовима и врстама теолошке књижевности средњег вијека и на поговор као закључак и завршни дио књиге. Студија, такође, садржи попис духовних и свјетовних ауторитета и великана у историји средњег вијека у Бугарској и Србији, као и регистар имена, појмова, географских назива, светописамских књига и регистар аутора секундарне литературе.

Најобимнији дио књиге, *Историјски преглед* настанка и развоја бугарске и српске средњовјековне књижевности обухвата распон од покрштавања Словена до пада под отоманску власт, гдје се у кратким

цртама износе информације о постојању и дјеловању средњовјековне књижевности у двије балканске земље. Проблеми и теме које су везане за књижевност у вези су и са постојањем ових националних држава и цркава, тако да се аутор у поднасловима овог поглавља посебно бави тим питањима. Остале умјетничке дисциплине средњег вијека, као музика и сликарство, те институција сабора, разне јереси, такође су поднаслови ове цјелине. Када је ријеч о преводној књижевности и о теоријама преводјења у средњем вијеку, Герхард Подскалски, опет само укратко, наводи, као примјере, Јована Егзарха и његову „теорију преводјења“ изложену у прологу превода *Небеса* Јована Дамаскина. У приказу преводилачког рада код Срба, Подскалски издваја инока Исаију и његов превод дјела Псеудо – Дионисија Ареопагита. Кратке информације о преводилачкој дјелатности у поглављу које се бави појединачним књижевним жанровима.

Унутар *Главног дијела* књиге хронолошки су представљене књижевне врсте, класификоване по теолошким дисциплинама као што су омилистика, аскетика, егзегеза, догматика, хагиографија, литургијско пјесништво, хронистика, канонско право, извјештаји о ходочашћима. Аутор напомиње да се поред дјела која припадају поменутиим дисциплинама, нарочито у Србији могу срести текстови са географским темама, што повећава богатство и ширину средњовјековне књижевне тематике.

У поговору, аутор сумира претходно изречене ставове гдје се истиче да српска књижевност показује запањујућу слабост у области омитике, док су на пољу догматске спекулативности и бугарска и српска књижевност нејаке. Аутор је мишљења да „митска стилизација пораза на Косову пољу (1389) у српску «Голготу» једва да нуди замену за то“. За аутора књиге „најупадљива је јака национална позадина обе књижевности“. Такође, у обје књижевности присутна је монашка и христоцентрична духовност. „Опасно идеолошко поистовећивање немањићког царства са последњим Божјим царством, супротстављено је реалистичним тужбалицама и признањима кривице код Димитрија Кантакузина и Јефрема почетком турског доба. Писац, такође, сматра да је „дијакхронијска обрада теологије оба народа знатно драгоценија за разумевање настанка и бића обе православне државне цркве него нпр. проучавање појединих савремених интелектуалаца међу теолозима, који желе да сажето прикажу целу традицију, али то чине на једностран, полемичан начин“. Овдје се аутор осврће на њемачке дисертације које се баве Николајем Велимировићем.

Књига *Средњовековна теолошка књижевност у Бугарској и Србији (865-1459)*, Герхада Подскалског, у хронолошком прегледу сажима најзначајније теме и дјела старе бугарске и српске књижевности. Када

је у питању генеза и развој ове литературе књига је прегледна и информативна. Писана првенствено за западне читаоце студија је у неким сегментима оскудна у објашњењима. Често се наводе неки закључци без опширније и детаљније анализе. Међутим, несумњива је чињеница да је књига значајна како за средњовјековну теологију, тако и за средњовјековну књижевност два народа, али и тадашњег цијелог хришћанског простора.

*Владан П. Барџула*³
Универзитет у Источном Сарајеву
Филозофски факултет Пале

---

³ vladanba@gmail.com